

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ**

**УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ САНАЦІЄЮ
ТА АНТИКРИЗОВА ФІНАНСОВА ДІАГНОСТИКА**

**Методичні рекомендації
до самостійної роботи студентів
спеціальності 072 "Фінанси,
банківська справа та страхування"
другого (магістерського) рівня**

**Харків
ХНЕУ ім. С. Кузнеця
2019**

УДК 336.279(07.034)

У67

Укладачі: М. М. Берест
О. П. Полтініна

Затверджено на засіданні кафедри фінансів.
Протокол № 10 від 10.03.2019 р.

Самостійне електронне текстове мережеве видання

Управління фінансовою санацією та антикризова фінансова
У67 діагностика [Електронний ресурс] : методичні рекомендації до самостійної роботи студентів спеціальності 072 "Фінанси, банківська справа та страхування" другого (магістерського) рівня / уклад. М. М. Берест, О. П. Полтініна. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2019. – 46 с.

Подано загальні відомості щодо самостійної роботи студентів; сформовано комплексні кейси практичної спрямованості; наведено основні питання, що необхідно самостійно розглянути та висвітлити в межах кожної теми навчальної дисципліни, тестові завдання, а також контрольні запитання для самодіагностики.

Рекомендовано для студентів спеціальності 072 "Фінанси, банківська справа та страхування" другого (магістерського) рівня всіх форм навчання.

УДК 336.279(07.034)

© Харківський національний економічний
університет імені Семена Кузнеця, 2019

Вступ

Сучасна економічна ситуація в Україні характеризується наявністю кризових явищ різних глибини та ступеня складності. Падіння основних макроекономічних показників, скорочення обсягу інвестицій в економіці, девальвація національної валюти та інші прояви кризи на макрорівні супроводжуються падінням прибутковості суб'єктів господарювання, зростанням кількості неплатоспроможних і збиткових підприємств та іншими проявами кризових явищ на макрорівні.

Традиційно інструментом державного регулювання функціонування збиткових і фінансово неспроможних підприємств є інститут банкрутства. Проблема державної регламентації процесів банкрутства є для України надзвичайно актуальною, оскільки світовий досвід підтверджує, що саме цей інститут є одним з найбільш важливих інструментів ринкових перетворень та оздоровлення економіки. Водночас механізм банкрутства в Україні ще є недосконалим та потребує глибокого та ретельного дослідження, насамперед з погляду оцінювання ефективності забезпечення ним виведення неплатоспроможних суб'єктів господарювання зі стану кризи або їхньої ліквідації. Однак слід підкреслити, що основою підходу до вирішення проблеми наявності збиткових підприємств в українській економіці та найбільш актуальним завданням сьогодення є не їхнє збанкрутування, а саме відновлення платоспроможності, виведення підприємств, що знаходяться у стані кризи, спочатку на беззбитковий, а потім і на прибутковий рівень діяльності. Це потребує застосування до таких суб'єктів господарювання спеціальних методів та інструментів антикризового фінансового управління, реалізація яких дозволяє спрямувати підприємство на шлях фінансового оздоровлення, виведення з кризи та забезпечення конкурентоспроможності в довгостроковому періоді.

Метою вивчення навчальної дисципліни "Управління фінансовою санацією та антикризова фінансова діагностика" є формування у студентів системи фундаментальних знань, умінь і компетентностей з управління процесами фінансового оздоровлення підприємств та виявлення ознак кризи на макро- і мезоекономічному рівнях, а також щодо засобів, механізмів та інструментарію виведення суб'єктів господарювання зі стану фінансової кризи.

Загальні відомості

Самостійна робота – це форма організації індивідуального вивчення студентами навчального матеріалу в позааудиторний час. Вона посідає вагомe місце у навчальному процесі, підвищує відповідальність тих, хто навчається, формує в них навички працювати самостійно, дозволяє ефективніше активізувати пізнавальні, професійні мотиви студентів, розвивати творче мислення.

Для опанування матеріалу навчальної дисципліни окрім лекційних, практичних (семінарських) занять, тобто аудиторної роботи, значну увагу необхідно приділяти саме самостійній роботі. Це пов'язано з різноманітністю підходів, що використовуються в сучасній вітчизняній і закордонній практиці для проведення аналізу діяльності підприємств у процесі санації та для проведення законодавчих процедур банкрутства й фінансового оздоровлення суб'єктів господарювання та, відповідно, необхідністю ознайомлення з цими підходами студентів.

Крім того, за всіма темами, які визначені навчальним планом, передбачені лекції. Однак окремі питання, які входять до змісту навчальної дисципліни, досить стисло й оглядово розглядаються на лекціях, семінарських і практичних заняттях або не розглядаються взагалі, а тому потребують більш детального та глибокого вивчення.

Самостійна робота студента охоплює:

опрацювання лекційного матеріалу;

опрацювання та вивчення рекомендованої літератури та додаткових літературних джерел щодо основних термінів і понять за темами навчальної дисципліни;

аналітичний розгляд наукових публікацій;

опрацювання законодавчих, нормативних та інструктивних матеріалів щодо регулювання процесів фінансового оздоровлення і банкрутства підприємств;

опрацювання аналітичних та статистичних джерел мережі Інтернет;

підготовку до практичних і семінарських занять;

підготовку до контрольних заходів;

систематизацію вивченого матеріалу з метою підготовки до семестрової атестації.

Змістовий модуль 1

Антикризова фінансова діагностика

Тема 1. Предмет, об'єкт і завдання антикризової фінансової діагностики

Контрольні запитання для самодіагностики

1. Визначте сутність понять "криза" й "антикризова діагностика".
2. Визначте предмет антикризової фінансової діагностики.
3. Визначте об'єкт антикризової фінансової діагностики.
4. Сформууйте перелік завдань антикризової діагностики на макрорівні.
5. Визначте інформаційне забезпечення процесу антикризової фінансової діагностики.
6. Обґрунтуйте доцільність проведення ранньої діагностики кризових явищ на рівні держави.
7. Визначте, які нормативно-правові акти регулюють процес антикризового управління на державному рівні в Україні.
8. Охарактеризуйте основні напрями антикризової діагностики.

Література: основна [2; 3; 5]; додаткова [18; 21; 22; 23; 25 – 28].

Тема 2. Теорія зародження і розвитку кризових процесів у світовій економіці

Контрольні запитання для самодіагностики

1. Здійсніть аналіз та узагальнення теорій зародження кризових процесів.
2. Визначте теоретичні аспекти розвитку криз у світовій економіці.
3. Здійсніть формування переліку індикаторів діагностики стану реального сектора економіки країни.
4. Визначте особливості циклічної фінансової кризи.
5. Обґрунтуйте причини виникнення та наслідки циклічної фінансової кризи.
6. Визначте особливості специфічних фінансових криз.
7. Обґрунтуйте причини виникнення та наслідки специфічних фінансових криз.

8. Охарактеризуйте основні прояви світових фінансових потрясінь.
9. Визначте передумови виникнення фінансових дисбалансів на основі вивчення історії світових фінансових криз.

Тема 3. Методи діагностики стану реального сектора економіки країни

Кейс на тему "Розробка діагностичних процедур для виявлення ознак кризи в реальному секторі економіки"

Виконання кейса передбачає формування переліку статистичних показників за якими може бути оцінений макроекономічний стан України та застосування їх на практиці.

Методичні рекомендації. Оцінювання стану національної економіки можливе на основі статистичних даних та їхнього аналізу в динаміці. Одним із основних методичних підходів до виявлення кризових явищ у реальному секторі економіки є визначення рівня фінансової безпеки держави.

Основні фактори, які визначають фінансову безпеку держави:

рівень фінансової незалежності держави (тут береться до уваги те, наскільки держава здатна покривати свої витрати за рахунок власних чи позикових грошових коштів, їхня структура у загальному обсязі);

політичний клімат у країні;

характер грошово-кредитної політики країни (тактичний чи стратегічний характер? які методи застосовуються задля досягнення поставлених завдань ринкові чи адміністративні?);

рівень законодавчого забезпечення фінансової сфери.

Фінансова безпека країни не є одноосібною ланкою економіки. Вона є консолідованою багаторівневою системою, яка складається з таких підсистем:

бюджетна безпека – це стан забезпечення платоспроможності держави з урахуванням балансу доходів і видатків державного й місцевих бюджетів та ефективності використання бюджетних коштів;

валютна безпека – це такий стан курсоутворення, який створює оптимальні умови для поступального розвитку вітчизняного експорту, безперешкодного припливу в країну іноземних інвестицій, інтеграції України до світової економічної системи, а також максимально захищає від потрясінь на міжнародних валютних ринках;

грошово-кредитна безпека – це такий стан грошово-кредитної системи, який характеризується стабільністю грошової одиниці, доступністю кредитних ресурсів та таким рівнем інфляції, що забезпечує економічне зростання та підвищення реальних доходів населення;

боргова безпека – це такий рівень внутрішньої та зовнішньої заборгованості з урахуванням вартості її обслуговування й ефективності використання внутрішніх і зовнішніх запозичень та оптимального співвідношення між ними, достатній для вирішення нагальних соціально-економічних потреб, що не загрожує втратою суверенітету і руйнуванням вітчизняної фінансової системи;

безпека страхового ринку – це такий рівень забезпеченості страхових компаній фінансовими ресурсами, який дав би їм змогу в разі потреби відшкодувати обговорені в договорах страхування збитки їхніх клієнтів і забезпечити ефективне функціонування;

безпека фондового ринку – це оптимальний обсяг капіталізації ринку (з огляду на представлені на ньому цінні папери, їхню структуру та рівень ліквідності), здатний забезпечити стійкий фінансовий стан емітентів, власників, покупців, організаторів торгівлі, торговців, інститутів спільного інвестування, посередників (брокерів), консультантів, реєстраторів, депозитаріїв, зберігачів та держави загалом [5].

Для кожної з підсистем розроблені індикатори, які характеризують їхній стан. Кожен з індикаторів має своє нормативне значення. Відхилення фактичного значення індикатора від його нормативного свідчить про необхідність виявлення та усунення причин, які зумовили це відхилення. За основу для формування власного методичного підходу можна обрати методику, затверджену Концепцією національної безпеки України, перелік показників і нормативних значень подано в табл. 1.

Таблиця 1

Показники фінансової безпеки держави

Показник	Нормативне значення
1	2
Рівень перерозподілу ВВП через зведений бюджет, %	не більше 30
Відношення дефіциту, профіциту державного бюджету до ВВП, %	не більше 3
Покриття дефіциту бюджету за рахунок зовнішніх запозичень, %	не більше 30

1	2
Обсяг трансфертів з державного бюджету, % до ВВП	не більше 15
Рівень інфляції (до грудня попереднього року), %	не більше 107
Частка довгострокових кредитів у загальному обсязі кредитів, %	не менше 30
Рівень процентної ставки кредитів банків відносно інфляції, %	не більше 5
Темп зміни індексу офіційного курсу гривні до дол. США до показників попереднього періоду	не більше 6
Відношення обсягів депозитів в іноземній валюті до загального обсягу депозитів (рівень доларизації), %	не більше 25
Валові міжнародні резерви України, місяці імпорту	не менше 3

Контрольні запитання для самодіагностики

1. Надайте перелік методичних підходів діагностики стану реального сектору економіки країни.
2. Визначте основні джерела інформації та методи діагностики.
3. Наведіть алгоритм проведення ідентифікації провідних видів економічної діяльності.
4. Порівняйте процес зародження та розвитку кризи в різних секторах економіки.
5. Охарактеризуйте підходи до раннього розпізнавання зародження і розвитку кризових процесів в економіці.
6. Обґрунтуйте доцільність застосування індикаторного підходу для ранньої діагностики кризових явищ в економіці держави.

Тема 4. Поняття "дисбаланс", "диспропорція" та "пузир" в економіці та класифікація їх видів

Кейс на тему "Виявлення дисбалансів та диспропорцій в економіці України"

Виконання кейса передбачає оцінювання рівня фінансової безпеки держави.

Методичні рекомендації. Для оцінювання стану фінансової безпеки держави слід використовувати дані офіційної статистики, наведені на офіційних сайтах міністерств і відомств: офіційний сайт Державної служби статистики України [37]; офіційний сайт Національного банку України [40]; офіційний сайт Міністерства економіки України [38]; офіційний сайт Міністерства фінансів України [39].

Першим кроком формуються вихідні дані для аналізу дисбалансів і диспропорцій в економіці України, далі проводиться розрахунок показників за методичним підходом, формованим за результатами виконання кейсу за темою 3. Далі проводиться розрахунок показників у динаміці за останні 7 – 8 років для того, щоб оцінити циклічність прояву кризових явищ. Після розрахунку показників необхідно здійснити аналіз отриманих результатів у динаміці та виявити причини погіршення чи покращення ситуації.

Під час формування звіту про лабораторну роботу необхідно враховувати, що всі показники мають бути обґрунтовані та слід прописати формули їхнього розрахунку. Під час написання висновків слід робити акцент на причинно-наслідкових зв'язках виникнення та прояву кризових явищ в економіці держави.

Контрольні запитання для самодіагностики

1. Надайте визначення поняття "дисбаланс".
2. Сформууйте перелік ознак, що супроводжують зародження дисбалансів в економіці.
3. Надайте визначення поняття "диспропорція".
4. Надайте визначення поняття "пузир".
5. Визначте види "пузирів" у реальному секторі економіки.
6. Надайте класифікацію видів дисбалансів і диспропорцій.
7. Визначте особливості формування "пузирів" у реальному секторі економіці.
8. Визначте особливості прояву дисбалансів у різних галузях економіки.

Тема 5. Побудова системи раннього розпізнавання зародження і розвитку патологічних кризових процесів у реальному секторі економіки країни

Кейс на тему "Побудова системи раннього розпізнавання кризових явищ у реальному секторі економіки України"

Мета кейса полягає в проведенні поглибленого аналізу стану однієї з галузей економіки України на основі сформованого студентом переліку показників, здійсненні аналізу тенденцій і перспектив розвитку галузі.

Методичні рекомендації. Студент самостійно обирає для аналізу одну з галузей економіки України (оптимально проводити аналіз тієї галузі, за якою буде виконуватися магістерська дипломна робота). Далі визначається перелік показників, за якими можуть бути діагностовані кризові явища в тій чи іншій галузі.

Для оцінювання стану галузі слід використовувати дані офіційної статистики, наведені на офіційних сайтах міністерств і відомств. Першим кроком проводиться відбір показників для аналізу обраної галузі. Студент може самостійно обрати набір показників для аналізу. Приблизний перелік показників для аналізу: обсяг виробництва в галузі, індекси промислової продукції в галузі, обсяг інвестицій у галузь, кількість зайнятих осіб у галузі, динаміка цін на продукцію галузі, обсяг експорту продукції галузі, сукупний дохід підприємств галузі, сукупний фінансовий результат підприємства галузі, частка продукції галузі у ВВП держави. Розрахунки слід здійснювати за останні щонайменше 7 – 8 років.

Контрольні запитання для самодіагностики

1. Визначте сутність процесу раннього розпізнавання патологічних процесів.
2. Надайте перелік форм і методів ранньої діагностики кризових процесів у реальному секторі економіки країни.
3. Дайте визначення стадії патологічних кризових процесів у реальному секторі економіки країни.
4. Конкретизуйте симптоми патологічних кризових процесів.
5. Охарактеризуйте проблеми раннього розпізнавання кризових процесів у реальному секторі економіки країн світу й України.
6. Надайте розгорнуту характеристику методичних підходів до побудови системи раннього розпізнавання зародження і розвитку патологічних кризових процесів у реальному секторі економіки країни.
7. Визначте переваги та недоліки застосування статистичних методів раннього розпізнавання кризових явищ в економіці.
8. Визначте особливості застосування аналітичних методів раннього розпізнавання кризових явищ в економіці.
9. Конкретизуйте умови застосування експертних методів діагностики кризи в економіці.

Тема 6. Моделювання сценаріїв розвитку патологічних кризових процесів

Кейс на тему "Моделювання сценаріїв розвитку кризових явищ в економіці держави"

Мета виконання кейсу – на основі проведення діагностики кризових явищ на макро-, мезо- та мікроекономічному рівнях розробити імітаційну модель розвитку обраної для аналізу галузі з урахуванням макроекономічної ситуації.

Методичні рекомендації. Імітаційна модель – це різновид математичних моделей, що описують динамічні процеси в реальних системах і піддаються перевірці. Імітаційне моделювання – це окремий випадок математичного моделювання. Існує клас об'єктів, для яких з різних причин не розроблені аналітичні моделі або не розроблені методи розв'язування задач за такою моделлю.

Сьогодні існує значна кількість онлайн-платформ для побудови імітаційних моделей, зокрема:

БП Симулятор – <https://www.bpsimulator.com/ru/#productivity>.

AnyLogic – <https://www.anylogic.ru>.

TRANSIM – <https://www.transim.com/#/Home>.

Першим кроком студент обирає платформу для побудови імітаційної моделі. Далі проводиться визначення основного переліку факторів зовнішнього та внутрішнього середовища, що зумовлюють розвиток кризових явищ у обраній галузі. Також формується перелік показників, за якими може бути діагностовано покращення чи погіршення ситуації.

Коли всі проміжкові процедури виконано, розпочинається побудова імітаційної моделі, яка повинна мати практичну спрямованість та бути орієнтовною на вирішення конкретних проблем, що було діагностовано у попередніх лабораторних роботах.

Контрольні запитання для самодіагностики

1. Обґрунтуйте доцільність проведення імітаційного моделювання кризових процесів в економіці.
2. Наведіть та охарактеризуйте етапи проведення імітаційного моделювання кризових процесів в економіці.
3. Сформууйте перелік вхідної інформації для проведення імітаційного моделювання кризових процесів в економіці.

Змістовий модуль 2

Управління фінансовою санацією підприємств

Тема 7. Фінансова санація підприємства, її економічний зміст та порядок проведення

Кейс на тему "Аналіз розвитку кризових явищ в економіці України"

Виконання цього кейсу передбачає проведення аналізу макроекономічної ситуації в Україні з урахуванням її особливостей, що вказують на наявність та розвиток кризових явищ в українській економіці.

Методичні рекомендації. Студенту необхідно провести дослідження статистичних даних щодо основних макропоказників, динаміка яких може ілюструвати прояви економічної кризи. До таких показників можуть бути віднесені ВВП, індекс інфляції, індекси промислової продукції, обсяги інвестицій, індекс реальної заробітної плати та ін. Особливу увагу слід привернути до розгляду показників, якими безпосередньо характеризуються кризові явища в економіці загалом та окремих регіонах або галузях промисловості (наприклад, кількість і структура збиткових підприємств за видами економічної та промислової діяльності, кількість порушених справ щодо банкрутства підприємств, структура ухвалення рішень по справам щодо банкрутства та ін.). Динаміку обраних показників дозволяється розглядати у будь-якому розрізі: по Україні загалом, у регіональних аспектах, у розрізі окремих галузей та окремо узятих регіонів і т. ін. На всі статистичні дані обов'язково навести посилання.

Інформаційною базою для дослідження можуть бути:
офіційний сайт Державної служби статистики України [37];
офіційний сайт Національного банку України [40];
офіційний сайт проекту Світового банку Doing Business [41] тощо.

За наведеними статистичними даними студент має провести досить глибокий і ґрунтовний аналіз, за результатами якого зроблені висновки щодо наявності та глибини розвитку кризових явищ в економіці України. Результатом виконання кейса є презентація студентом результатів проведеного дослідження.

Контрольні запитання для самодіагностики

1. Визначте зміст поняття фінансової кризи підприємства.
2. Якими параметрами характеризується фінансова криза на підприємстві?
3. Виділіть основні фактори, що можуть привести до розвитку фінансової кризи на підприємстві. Охарактеризуйте їх.
4. Охарактеризуйте види криз підприємства.
5. У чому полягає основна мета антикризового фінансового управління?
6. Надайте визначення санації. У чому полягають її відмітні характеристики як інструмента антикризового фінансового управління?
7. У яких випадках ухвалюється рішення про проведення фінансової санації?
8. Охарактеризуйте типи санаційних заходів.
9. Розкрийте взаємозв'язок між видами, формами й іншими класифікаційними характеристиками санації.
10. Розкрийте зміст класичної моделі санації.
11. Які ви знаєте сучасні підходи до проведення фінансової санації підприємств?

Література: основна [1 – 3, 6 – 8]; додаткова [15; 25; 31; 37 – 42].

Тестові завдання для самоперевірки

1. До головних факторів, що зумовлюють стратегічну кризу на підприємстві, слід віднести:
 - а) дефіцити в організаційній структурі;
 - б) незадовільна структура капіталу;
 - в) зайві виробничі потужності;
 - г) незадовільна робота з кредиторами;
 - д) низький рівень контролю якості.
2. Санація підприємства – це:
 - а) надання підприємству зовнішньої фінансової допомоги;
 - б) задоволення вимог кредиторів і виконання зобов'язань перед бюджетом;
 - в) сукупність усіх заходів, які здатні привести підприємство до фінансового оздоровлення;

- г) те саме, що й реструктуризація;
- д) система заходів фінансового характеру.

3. Заходи фінансової санації охоплюють:

- а) рефінансування дебіторської заборгованості;
- б) призначення тимчасової адміністрації;
- в) реалізацію соціального плану;
- г) реструктуризацію заборгованості;
- д) технічне переобладнання виробництва.

4. До функціональних завдань менеджменту санації відносять:

- а) проведення санаційного аудиту;
- б) організація реалізації проєкту санації;
- в) розроблення санаційної концепції;
- г) пошук альтернатив розвитку;
- д) організацію контролю за виконанням проєкту санації.

5. Модель проведення санації підприємства містить такі етапи:

- а) причинно-наслідковий аналіз фінансової кризи;
- б) оголошення підприємства банкрутом;
- в) формування санаційної стратегії;
- г) рішення арбітражного суду про проведення санації;
- д) внесення до реєстру неплатоспроможних підприємств.

Тема 8. Санаційний контролінг та аудит

Кейс на тему "Оцінка підприємства з позиції неплатоспроможності та наявності ознак банкрутства"

Для виконання кейса необхідно, базуючись на даних фінансової звітності обраного для аналізу суб'єкта господарювання (Баланс та Звіт про фінансові результати), розрахувати показники, що надають можливість виявлення ознак фіктивного та навмисного банкрутства. Для цього слід скористатися Методичними рекомендаціями щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства [35]. Як об'єкт досліджень студент може обрати будь-який суб'єкт господарювання, звітність якого наведена на інтернет-порталі [42] або є в наявності.

Оцінювання підприємства з позиції неплатоспроможності та наявності ознак банкрутства проводиться в три етапи:

1. Оцінювання фінансового стану підприємства.

Оцінювання змін фінансового стану підприємства за попередні роки необхідне для формування загального уявлення та загальних тенденцій його розвитку. За результатами аналізу показників роблять висновок про направленість змін і їхній вплив на стан платоспроможності підприємства.

За результатами розрахунку показників, наведених у табл. 2 і 3, заповнюється таблиця "Основні показники, що визначають фінансово-господарський стан підприємства" (табл. 4) та здійснюється аналіз змін (шляхом зіставлення розрахованих показників з оптимальними значеннями) та стану платоспроможності підприємства за результатами періоду, що аналізується.

2. Аналіз наявності (відсутності) ознак фіктивного, прихованого банкрутства або доведення до банкрутства підприємства.

2.1. Визначення ознак фіктивного банкрутства.

Фіктивним банкрутство може бути визнано у разі, якщо підприємство-боржник (за наявності у нього на це можливості) не задовольнило вимоги кредиторів і зобов'язання перед бюджетом у повному обсязі на момент його звернення до господарського суду з заявою про визнання своєї неплатоспроможності.

Для того щоб зробити відповідний висновок, необхідно визначити коефіцієнт покриття шляхом зіставлення розміру оборотних активів підприємства та його довгострокових і поточних зобов'язань. При цьому до складу довгострокових і поточних зобов'язань слід віднести як основну суму боргу, так і відсотки, штрафи, пені та неустойки щодо цього боргу, у разі, якщо вони зазначені в стандартах бухгалтерського обліку або є рішення суду про їхнє стягнення. У разі коли на підприємстві коефіцієнт покриття перевищував одиницю за нульової або позитивної рентабельності, це може свідчити про наявність ознак фіктивного банкрутства на підприємстві.

Під час виявлення ознак фіктивного банкрутства необхідно враховувати наявність офіційної заяви власника або службової особи підприємства-боржника до господарського суду щодо порушення провадження у справі про банкрутство стосовно цього підприємства, на підставі якої винесено відповідну ухвалу суду, та фактичної можливості задоволення вимог кредиторів, зокрема, зобов'язань перед бюджетом, у повному обсязі на момент звернення до суду.

**Перелік показників, що використовуються під час здійснення
поглибленого аналізу фінансово-господарського стану
неплатоспроможних підприємств**

Скорочення	Найменування показника	Джерело інформації	
1	2	3	
Б	Баланс	форма № 1	рядок 1300 (або рядок 1900)
Б _{початок}	Баланс на початок періоду	форма № 1	рядок 1300 (1900), графа 3
Б _{кінець}	Баланс на кінець періоду	форма № 1	рядок 1300 (1900), графа 4
ВК	Власний капітал	форма № 1	рядок 1495
ВОА	Власні оборотні активи	форма № 1	рядок 1495 – рядок 1095 або рядок 1195 – (рядок 1595 + рядок 1695)
ВОЗ	Вартість основних засобів (залишкова)	форма № 1	рядок 1010
ГК	Грошові кошти та їх еквіваленти в національній та іноземній валюті, поточні фінансові інвестиції	форма № 1	рядок 1165 + рядок 1160
ДП	Довгострокові пасиви	форма № 1	рядок 1595
З	запаси	форма № 1	рядок 1100
ЗОЗ	Знос основних засобів (на початок, кінець періоду)	форма № 1	рядок 1012, графа 3 або графа 4
ДМП	Доходи майбутніх періодів	форма № 1	рядок 1665
ПФІ	Поточні фінансові інвестиції	форма № 1	рядок 1160
ПЗ	Поточні зобов'язання	форма № 1	рядок 1695
ДФІ _{ук}	Довгострокові фінансові інвестиції, які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	форма № 1	рядок 1030
ДФІ _{ін}	Інші довгострокові фінансові інвестиції	форма № 1	рядок 1035
ВМП	Витрати майбутніх періодів	форма № 1	рядок 1170
НА	Необоротні активи	форма № 1	рядок 1095
НДП	"Нормальні" джерела покриття	форма № 1	рядок 1495 – рядок 1425 – рядок 1430 + рядок 1595 – рядок 1095 + + рядок 1600 + рядок 1605 + рядок 1610 + рядок 1620 + рядок 1625

Закінчення табл. 2

1	2	3	
ОА	Оборотні активи	форма № 1	рядок 1195
ПВОЗ	Первісна вартість основних засобів (на початок, кінець періоду)	форма № 1	рядок 1011, графа 3 або графа 4
ПВОЗКП	Первісна вартість основних засобів на кінець періоду	форма № 1	рядок 1011, графа 4
ПВОЗПП	Первісна вартість основних засобів на початок періоду	форма № 1	рядок 1011, графа 3
ПК	Позиковий капітал (довгострокові та поточні зобов'язання)	форма № 1	рядок 1595 + рядок 1695
СРВК	Середня вартість власного капіталу	форма № 1	рядок 1495 (графа 3 + графа 4) / 2
СДЗ	Середня дебіторська заборгованість	форма № 1	рядки 1130, 1135, 1140, 1145, 1155 (графа 3 + графа 4) / 2
СЗ	Середні запаси	форма № 1	рядок 1100 (графа 3 + графа 4) / 2
СКЗ	Середня кредиторська заборгованість	форма № 1	рядок 1600 + рядок 1605 + рядок 1610 + рядок 1620 + рядок 1625 (графа 3 + графа 4) / 2
ФК	Функціонуючий капітал	форма № 1	рядок 1195 – рядок 1695
ВР	Дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	форма № 2	рядок 2000
ЗВЗП	Затрати на виробництво та збут продукції	форма № 2	рядок 2050 + рядок 2130 + рядок 2150 + рядок 2180
ВПЗ	Валовий прибуток (збиток)	форма № 2	рядок 2090
СР	Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	форма № 2	рядок 2050
АВ	Адміністративні витрати	форма № 2	рядок 2130
ВЗ	Витрати на збут	форма № 2	рядок 2150
ПЗЗД зп	Прибуток (збиток) від звичайної діяльності за звітний період	форма № 2	рядок 2190 або рядок 2195, графа 3
ЧП	Чистий прибуток (збиток)	форма № 2	рядок 2350 або рядок 2355
А	Амортизація як елемент операційних витрат	форма № 2	рядок 260

Система показників оцінки фінансового стану підприємства

Аспекти діяльності, що відстежуються	Основні показники, які характеризують аспекти діяльності, що відстежуються, одиниця виміру	Порядок розрахунку аналітичних показників	Висновки
1	2	3	4
1. Показники оцінки фінансового стану підприємства	2.1 Оцінка ліквідності		
	Коефіцієнт абсолютної ліквідності (платоспроможності) (Кал)	$\frac{ГК + ПФІ}{ПЗ}$	Показує, яка частина короткострокових зобов'язань може бути погашена негайно, найбільш жорсткий критерій ліквідності, граничне значення – 0,1 – 0,2
	Коефіцієнт поточної (загальної) ліквідності	$\frac{ОА + ВМП}{ПЗ}$	Значення залежить від галузей і видів діяльності, його зростання розцінюється як сприятлива тенденція, граничне значення – 1,5
	Коефіцієнт швидкої ліквідності	$\frac{(ОА - З - ВМП)}{ПЗ}$	Під час аналізу тенденції зміни цього показника необхідно приділяти увагу факторам, які зумовили його зміну
	Маневреність власних оборотних засобів	$\frac{ОА}{ВОВА}$	Для нормального функціонування підприємства цей показник змінюється в межах від 0 до 1
	Коефіцієнт покриття запасів	$\frac{НДП}{З}$	Якщо значення цього показника менше ніж 1, то поточний фінансовий стан підприємства розглядається як нестійкий
	Коефіцієнт фінансової автономії	$\frac{ВК}{Б}$	Критичне значення – 0,5; збільшення значення цього показника або зростання показника свідчить про припинення фінансової залежності підприємства від позикових коштів

1	2	3	4
	2.2 Оцінка фінансової стійкості		
	Коефіцієнт концентрації власного капіталу	$\frac{ВК}{Б}$	Зростання цього показника свідчить про збільшення фінансової стійкості, стабільності та незалежності підприємства
	Коефіцієнт структури позикового капіталу	$\frac{ДП}{ПК}$	Показує, яку частину в позиковому капіталі підприємства становлять довгострокові пасиви
	Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	$\frac{ПК}{Б}$	Показує, яку частину в балансі підприємства становить позиковий капітал
	Коефіцієнт структури довгострокових вкладень	$\frac{ДП}{НА}$	Показує, яка частина основних засобів та інших необоротних активів фінансується зовнішніми інвесторами. Збільшення значення показника в динаміці свідчить про зростання залежності підприємства від зовнішніх інвесторів
	Коефіцієнт фінансової залежності	$\frac{Б}{ВК + ЗНВП + ДМП}$	Збільшення значення цього показника в динаміці свідчить про зростання частки позикових коштів у процесі фінансування підприємства
	Коефіцієнт маневреності власного капіталу	$\frac{ВК - НА}{ВК}$	Значення цього показника залежить від структури капіталу та галузевої приналежності підприємства. Для того щоб зробити висновок, необхідно порівняти його значення із загально галузевим розміром
	Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів	$\frac{ДП}{ДП + ВК}$	Зростання цього показника в динаміці – негативна тенденція, яка свідчить про залежність від фінансування ззовні
	Коефіцієнт співвідношення позикових та власних коштів	$\frac{ПК}{ВК}$	Збільшення значення цього показника свідчить про зниження фінансової стійкості та навпаки
	Показник фінансового левериджу	$\frac{ВК}{Б - ВК}$	Зменшення значення цього показника свідчить про позитивні зрушення на підприємстві

1	2	3	4
	Коефіцієнт забезпечення власними засобами	$\frac{ВК - НА}{ОА}$	Зростання цього показника забезпечує для неплатоспроможного підприємства можливість використання позасудових заходів відновлення платоспроможності; граничне значення – 0,1
	Фондовіддача, грн/грн	$\frac{ВР}{СРВК}$	Значення показника залежить від галузевих особливостей підприємства
	Тривалість фінансового циклу, днів	ТОЦ – ОКЗД	Зменшення значення показника вважається сприятливою тенденцією для підприємства
	Коефіцієнт стійкості економічного росту	$\frac{ЧП - ДВА}{ВК}$	Показує, якими в середньому темпами може розвиватися підприємство в майбутньому
	Поточна платоспроможність	$ДФІ_{ук} + ДФІ_{ін} + ГК - КП$	Від'ємний результат свідчить про поточну неплатоспроможність підприємства
	Коефіцієнт Бівера	$\frac{(ЧП - А)}{ПК}$	Якщо цей показник не перевищує 0,2, це відображає небажане скорочення частки прибутку, яка направляється на розвиток виробництва
2.3 Оцінка рентабельності			
	Рентабельність продукції, %	$\frac{ВПЗ \times 100}{СР + АВ + ВЗ}$	Збільшення значення показників рентабельності вважається сприятливою тенденцією для підприємства
	Рентабельність активів, %	$\frac{ПЗЗ_{зп} \times 100}{(Б_{нач} + Б_{кін}) / 2}$	
	Рентабельність сукупного капіталу, %	$\frac{ЧП \times 100}{Б}$	
	Рентабельність власного капіталу, %	$\frac{ЧП \times 100}{СРВК}$	

Основні показники, що визначають фінансово-господарський стан підприємства

№ п/п	Показники	Фактичне значення за два попередні роки			Примітки (висновки), нормативне значення
		20__ р.	20__ р.	зміни (+ / -)	
1	2	3	4	5	6
1.1. Загальні показники діяльності підприємства					
1	Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн				
2	Чистий прибуток (збиток), тис. грн				
3	Середньооблікова чисельність працівників, осіб				
4	Фонд оплати праці, тис. грн				
5	Власний капітал, тис. грн				
6	Необоротні активи, тис. грн				
7	Довгострокові зобов'язання, тис. грн				
8	Короткострокові кредити та позики, тис. грн				
9	Дебіторська заборгованість, тис. грн				
10	Запаси, тис. грн				
11	Власні оборотні засоби, тис. грн				
12	Функціонуючий капітал, тис. грн				
13	Продуктивність праці, тис. грн / ос.				
1.2. Показники ліквідності					
14	Коефіцієнт поточної ліквідності				1,5
15	Коефіцієнт швидкої ліквідності				0,6 – 0,8
16	Коефіцієнт абсолютної ліквідності (платоспроможності)				0,2 – 0,35
17	Маневреність власних оборотних засобів				0 – 1
18	Коефіцієнт покриття запасів				> 1
19	Коефіцієнт фінансової автономії				0,5
1.3. Показники фінансової стійкості					
20	Коефіцієнт концентрації власного капіталу				> 0,5
21	Коефіцієнт фінансової залежності				= 2
22	Коефіцієнт маневреності власного капіталу				> 0,1

1	2	3	4	5	6
23	Коефіцієнт концентрації позикового капіталу				< 0,5
24	Коефіцієнт структури довгострокових вкладень				
25	Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів				
26	Коефіцієнт структури позикового капіталу				
27	Коефіцієнт співвідношення позикових та власних коштів				
28	Коефіцієнт забезпечення власними засобами				0,1
29	Показник фінансового левєриджу				< 0,25
30	Тривалість фінансового циклу				
31	Поточна платоспроможність				
32	Коефіцієнт Бівера				> 0,2
1.4. Показники рентабельності					
33	Рентабельність продукції, %				
34	Рентабельність основної діяльності, %				
35	Рентабельність сукупного капіталу, %				
36	Рентабельність власного капіталу, %				

У процесі здійснення аналізу необхідно заповнити таблицю "Показники аналізу для виявлення ознак фіктивного банкрутства" (табл. 5).

Таблиця 5

Показники аналізу для виявлення ознак фіктивного банкрутства

№ п/п	Показники	Джерело інформації	Станом на дату визнання неплатоспроможним	Станом на початок періоду	Станом на кінець періоду
1	2	3	4	5	6
1	Оборотні активи	форма № 1 рядок 1195			
2	Поточні зобов'язання підприємства	форма № 1 рядок 1695			

1	2	3	4	5	6
3	Коефіцієнт покриття	$\frac{OA}{PK}$			
4	Рентабельність продукції	$\frac{BПЗ}{BP}$			

2.2. Визначення ознак доведення до банкрутства.

Визначення ознак доведення до банкрутства може бути здійснено у разі, коли в суді була розпочата справа щодо банкрутства підприємства та є ознаки неправомірних дій відповідальних осіб боржника, що призвели до його фінансової неспроможності.

Ознаками доведення до банкрутства є наявність дій відповідних осіб боржника, які призвели до погіршення платоспроможності підприємства, у зв'язку з чим боржник був не в змозі задовольнити в повному обсязі вимоги кредиторів або сплатити обов'язкові платежі.

Насамперед необхідно визначити, чи змінився рівень забезпечення зобов'язань кредиторів за період, що аналізується. У разі, якщо такі зміни мали місце, потрібно з'ясувати умови укладення, виконання договорів, відповідно до яких сталися ці зміни.

Рівень забезпечення зобов'язань кредиторів характеризується такими показниками:

забезпечення зобов'язань боржника всіма його активами (відношення суми активів боржника до суми його зобов'язань);

забезпечення зобов'язань боржника його оборотними активами (відношення оборотних активів до суми зобов'язань боржника);

розмір чистих активів (різниця між сумою активів підприємства та його зобов'язань).

У разі, якщо було встановлено, що раніше зазначені показники погіршилися протягом періоду, який аналізується, необхідно з'ясувати, за умови виконання яких саме договорів це сталося. Ці договори слід перевірити на відповідність ринку товарів і послуг щодо кон'юнктури (ціни, обсягу продажу, якості, конкурентності), а також перевірити вигідність умов виконання договорів для боржника.

На підставі результатів аналізу заповнюється таблиця "Показники, аналізу для виявлення ознак доведення до банкрутства" (табл. 6).

Показники аналізу для виявлення ознак доведення до банкрутства

№ п/п	Показники та їхнє нормативне значення	Джерело інформації (форма № 1)	Станом на дату визнання неплатоспроможним	Станом на початок періоду	Станом на кінець періоду
1	Забезпечення зобов'язань боржника усіма його активами (відношення суми активів боржника до суми його зобов'язань)	рядок 1300 / / (рядок 1595 + + рядок 1695)			
2	Забезпечення зобов'язань боржника його оборотними активами (відношення оборотних активів до суми зобов'язань боржника)	рядок 1195 / / (рядок 1595 + + рядок 1695)			
3	Розмір чистих активів (різниця між сумою активів підприємства та його зобов'язанням)	рядок 1195 – – (рядок 1595 + + рядок 1695)			
Аналіз договорів, які вплинули на зміну вищезазначених показників					
4	Ціни, вказані в договорах, відповідають загальноринковим (так/ні)	аналітична інформація			
5	Умови виконання договорів вигідні для підприємства (так/ні)	аналітична інформація			

Економічними ознаками дій щодо доведення до банкрутства може вважатися такий фінансово-економічний стан боржника, якщо виконання умов договорів призвело до погіршення показників оцінювання його фінансового стану.

2.3. Визначення ознак приховуваного банкрутства.

Якщо на окремих стадіях провадження у справі про банкрутство буде встановлено, що боржником подані недостовірні відомості про своє майно в фінансовій звітності або в інших документах, які свідчать про його фінансове та майнове становище, то можуть мати місце ознаки щодо приховування банкрутства.

До ознак приховуваного банкрутства належить:

надання третім особам (банківським установам, державним установам, постачальникам, покупцям) за відома неправдивої інформації про фінансово-господарський стан підприємства;

можливість визнання причинного зв'язку між наданою інформацією та збитками, які зазнала третя особа.

Навмисне погіршення фінансово-господарського стану підприємства можна визначити за такими основними ознаками:

зменшення розміру, приховування та заниження оцінки майна, яке знаходиться у розпорядженні підприємства;

штучне збільшення розміру кредиторської та дебіторської заборгованості;

наявність у підприємства штрафів, пені, неустойки, визнаних у судовому порядку, за невиконання умов договорів та недотримання вимог законодавства;

збитковість діяльності протягом двох років;

наявність у суді розпочатих справ, за якими підприємство є відповідачем останні два роки;

спрямування інвестицій не на основну діяльність підприємства;

наявність переваг у структурі доходів підприємства від неосновної діяльності;

відхилення показників ліквідності від граничного значення;

необґрунтоване зменшення штату підприємства.

У процесі здійснення аналізу заповнюється таблиця "Показники щодо аналізу для виявлення ознак прихованого банкрутства підприємства" (табл. 7).

Таблиця 7

Показники аналізу для виявлення ознак прихованого банкрутства

№ п/п	Показники та їхнього нормативне значення	Джерело інформації	Станом на дату визнання неплатоспроможним	Станом на початок періоду	Станом на кінець періоду
1	2	3	4	5	6
1	Майно, яке знаходиться у розпорядженні підприємства, тис. грн	форма № 1, рядок 1300			
2	Дебіторська заборгованість, тис. грн	форма № 1 (рядок 1125 / / рядок 1155)			

1	2	3	4	5	6
3	Прострочена частина дебіторської заборгованості, %	аналітична інформація			
4	Кредиторська заборгованість, тис. грн	форма № 1 рядок 1595 + + рядок 1695			
5	Розмір штрафів та пені, тис. грн	аналітична інформація			
6	Розмір збитків, тис. грн	форма № 2 рядок 2355			
7	Кількість справ, розпочатих у суді (відповідач підприємство), штук	аналітична інформація			
8	Частка доходів від неосновної діяльності в структурі доходів підприємства, %	форма № 2 (рядок 2200 + + рядок 2220 + + рядок 2240) / / рядок 2290			
9	Коефіцієнт абсолютної ліквідності ($K \geq 0,5$)	форма № 1 (рядок 1165) / / рядок 1695			
10	Коефіцієнт поточної ліквідності ($K \geq 2$)	форма № 1 рядок 1195 / / рядок 1695			

3. Аналіз факторів, що призвели до неплатоспроможності, та визначення доцільності санації підприємства.

За отриманими результатами необхідно сформулювати аналітичні висновки. Слід звернути увагу на таке:

чи існують ознаки можливості фіктивного банкрутства;

чи присутні ознаки доведення підприємства до банкрутства;

чи існують ознаки, що дали б можливість стверджувати щодо прихованого банкрутства підприємства;

зробити загальний висновок можливості настання банкрутства підприємства;

визначити доцільність санації підприємства або його ліквідації.

Контрольні запитання для самодіагностики

1. Розкрийте зміст поняття " санаційна стратегія " та її місце в структурі загальнооекономічної стратегії підприємства.
2. Охарактеризуйте функціональну структуру санаційної стратегії.
3. Які ви знаєте види стратегії санації?
4. У чому полягає сутність контролінгу як інструмента антикризового управління?
5. Виокремте завдання санаційного контролінгу на підприємстві.
6. Виділіть функції контролінгу згідно з їхньою класифікацією.
7. У чому полягає інформаційне забезпечення системи контролінгу?
8. Охарактеризуйте зв'язок стратегічного контролінгу та формування стратегії санації підприємства.
9. Охарактеризуйте бюджетування як інструмент оперативного контролінгу.
10. Розкрийте зміст та етапи побудови системи раннього попередження та реагування (СРПР). На вирішення яких завдань вона спрямована?
11. Які ви знаєте зарубіжні та вітчизняні моделі оцінки імовірності банкрутства підприємства? Перерахуйте їх.
11. Коротко охарактеризуйте методи санаційного контролінгу.
12. Розкрийте структуру плану санації підприємства. На основі яких принципів він має бути побудований?
13. Розкрийте та охарактеризуйте структуру основної частини плану санації.
14. Визначте особливості санаційного аудиту. У чому полягають його основні завдання?
15. Хто може виступати замовниками санаційного аудиту?
16. Охарактеризуйте етапи санаційного аудиту.
17. Розкрийте зміст поняття " санаційна спроможність підприємства ".
18. Які методи можуть використовуватися під час проведення санаційного аудиту?
19. Визначте напрями аналізу виробничо-господарської діяльності підприємства під час проведення санаційного аудиту.
20. У чому полягає аудит фінансової сфери підприємства?
21. Як формується інформаційне забезпечення діагностики розвитку кризових явищ на підприємстві, що є його основним джерелом?

22. Які методи вибору показників для проведення діагностики ознак кризи в діяльності підприємства ви знаєте?

Література: основна [2 – 3; 6 – 8]; додаткова [13; 23; 24; 26; 29; 35; 42].

Тестові завдання для самоперевірки

1. Система раннього попередження та реагування охоплює:

- а) прогнозування можливих сценаріїв розвитку підприємства;
- б) визначення індикаторів раннього попередження та реагування;
- в) бенчмаркінг;
- г) формування інформаційних каналів;
- д) страхування фінансових ризиків.

2. Основними інструментами контролінгу є:

- а) система раннього попередження та реагування;
- б) імітаційне моделювання;
- в) інвентаризація;
- г) ревізія;
- д) фінансовий контроль.

3. До каталогу санаційних заходів у рамках crash-програми входять:

- а) рефінансування дебіторської заборгованості;
- б) мобілізація прихованих резервів продажем окремих активів;
- в) здійснення капіталовкладень;
- г) організація санаційного контролінгу;
- д) зворотний лізинг.

4. Основною метою санаційного аудиту є:

- а) визначення достовірності звітності підприємства, її повноти та відповідності чинному законодавству;
- б) формування висновків щодо реального фінансового стану підприємства;
- в) оцінювання санаційної спроможності підприємства на підставі аналізу фінансово-господарської діяльності та санаційної концепції;
- г) розроблення санаційної концепції підприємства;
- д) визначення повноти та правильності нарахування та сплати податкових платежів до бюджету.

5. Замовниками санаційного аудиту підприємства, яке перебуває у фінансовій кризі, можуть бути:

а) позикодавець (наприклад, банківський консорціум) – якщо вирішується питання про надання санаційного кредиту;

б) підприємство-боржник – якщо воно пропонує укласти мирову угоду та здійснити санацію в ході провадження справи про банкрутство;

в) державна комісія з цінних паперів і фондового ринку – у разі емісії цінних паперів;

г) потенційний санатор – якщо вирішується питання про санацію підприємства його реорганізацією (злиттям, приєднанням);

д) консалтингова фірма – у разі розробки плану санації.

Тема 9. Санація балансу

Тема 10. Реструктуризація підприємства

Кейс на тему "Оцінка фінансової рівноваги на підприємстві"

Для виконання кейса необхідно на основі даних форми № 1 "Баланс" (Звіт про фінансовий стан) обраного студентом підприємства провести оцінювання дотримання підприємством правил фінансування, що характеризують ступінь його фінансової рівноваги. Слід дослідити динаміку джерел фінансування, що використовуються підприємством, надати аналітичні висновки.

Золоте правило фінансування

Зміст золотого правила фінансування полягає в необхідності узгодження строків, на які мобілізуються фінансові ресурси, зі строками, на які вони вкладаються в реальні чи фінансові інвестиції. Золоте правило фінансування називають також золотим банківським правилом або правилом узгодженості (конгруентності, паралельності) строків. За цим правилом фінансовий капітал має бути мобілізований на строк, не менший від того, на який цей капітал заморожується в необоротних та оборотних активах підприємства. Дотримання вимог золотого правила фінансування забезпечує підприємству стабільну ліквідність і платоспроможність. У процесі його використання виникає проблема зіставлення окремих статей активу та пасиву балансу (окремих об'єктів інвестування та джерел фінансування),

оскільки з балансового звіту безпосередньо не видно, які саме активи профінансовано за рахунок тих чи інших пасивів. Золоте правило фінансування виражається дотриманням двох умов:

$$1) \frac{\text{Довгострокові активи}}{\text{Довгострокові пасиви}} \leq 1; \quad (4)$$

$$2) \frac{\text{Короткострокові активи}}{\text{Короткостроковий капітал}} \geq 1. \quad (5)$$

Слід зауважити, що, на думку деяких фінансистів, за дотримання цього правила фінансова рівновага забезпечується, якщо:

1) інвестований капітал своєчасно (в передбачені строки) вивільняється в результаті господарської діяльності;

2) існує можливість субституції або пролонгації строків повернення капіталу;

3) платежі, строк оплати яких настав, можна здійснити за рахунок надходжень від операційної та інвестиційної діяльності.

Використовуючи дані балансу та формул (4) і (5), необхідно заповнити табл. 8 та визначити, чи виконується підприємством золоте правило фінансування. Надати розгорнуті аналітичні висновки та рекомендації.

Таблиця 8

Оцінка виконання золотого правила фінансування на підприємстві

Показник	20__ р.	20__ р.	Відхилення
Довгострокові активи, тис. грн			
Довгострокові пасиви, тис. грн			
Короткострокові активи, тис. грн			
Короткостроковий капітал, тис. грн			
$\frac{\text{Довгострокові активи}}{\text{Довгострокові пасиви}}$			
$\frac{\text{Короткострокові активи}}{\text{Короткостроковий капітал}}$			
Оцінка виконання золотого правила фінансування (виконується / не виконується)			

Золоте правило балансу

Золоте правило балансу розглядається як більш конкретизована форма правила адекватності строків залучення та використання фінансових ресурсів підприємств. З метою досягнення паралельності строків мобілізації та використання фінансових ресурсів воно вимагає дотримання певних співвідношень між окремими статтями пасивів та активів.

Для цього під час оцінювання фінансової рівноваги на підприємстві рекомендується керуватися такими двома умовами:

а) потребу в капіталі для фінансування необоротних активів слід покривати за рахунок власного капіталу та довгострокових позичок:

$$\frac{\text{Власний капітал} + \text{Довгострокові позики}}{\text{Необоротні активи}} \geq 1; \quad (6)$$

б) довгострокові капіталовкладення мають фінансуватися за рахунок коштів, мобілізованих на довгостроковий період, тобто довгострокові пасиви мають використовуватися не тільки для фінансування необоротних активів, а й для довгострокових оборотних активів (наприклад, оборотні засоби, авансовані в стратегічні запаси сировини, неліквідні товари тощо):

$$\frac{\text{Власний капітал} + \text{Довгострокові позики}}{\text{Необоротні активи} + \text{Довгострокові оборотні активи}} \geq 1. \quad (7)$$

Умови золотого правила балансу наочно зображено на рис. 1.

Необоротні активи	Власний капітал	Необоротні активи	Власний капітал
	Довгострокові позички		Довгострокові позички
Оборотні активи	Поточні пасиви	Поточні оборотні активи	Поточні пасиви

Рис. 1. Умови золотого правила балансу

Використовуючи дані балансу та формул (6) і (7), необхідно заповнити табл. 9 та визначити, чи виконується підприємством золоте правило балансу. Надати розгорнуті аналітичні висновки та рекомендації.

Таблиця 9

Оцінка виконання золотого правила балансу на підприємстві

Показник	20__ р.	20__ р.	Відх.
Власний капітал			
Довгострокові позики			
Необоротні активи			
Довгострокові оборотні активи			
$\frac{\text{Власний капітал} + \text{Довгострокові позики}}{\text{Необоротні активи}}$			
$\frac{\text{Власний капітал} + \text{Довгострокові позики}}{\text{Необоротні активи} + \text{довгостр. обор. активи}}$			
Оцінка виконання золотого правила балансу (виконується / не виконується)			

Правило вертикальної структури капіталу

Правило вертикальної структури капіталу пов'язане з аналізом складу та структури джерел формування капіталу. Прив'язка до активів, тобто напрямів використання фінансових ресурсів підприємства, в цьому випадку не здійснюється. Правило вертикальної структури вимагає дотримання певного співвідношення між власним і позичковим капіталом підприємства. В цьому випадку необхідно розрахувати коефіцієнт заборгованості та коефіцієнт незалежності. Перший характеризує залежність підприємства від позичкового капіталу та визначається як відношення позичкового капіталу до джерел власних коштів. Чим більше значення коефіцієнта незалежності ($K_{авт}$), тим менш ризиковою є структура капіталу підприємства (менша залежність від кредиторів). Якщо питома вага власних засобів у структурі джерел фінансування збільшується, то $K_{авт} = > 1$; якщо спостерігається тенденція до фінансування за рахунок позичок, то $K_{авт} = > 0$.

Щодо структури капіталу існують різні погляди. Окремі економісти вважають, що співвідношення власного та позичкового капіталу підприємства має становити 1 : 1. Згідно з даним підходом загальна сума заборгованості не має перевищувати суму власних джерел фінансування, тобто критичне значення $K_{авт} = 0,5$.

Отже, необхідно з використанням даних балансу заповнити табл. 10, розрахувати вказані показники та провести оцінювання дотримання підприємством правила вертикальної структури капіталу, після чого надати та обґрунтувати розгорнуті аналітичні висновки.

Таблиця 10

Розрахунок показників вертикальної структури капіталу

Показник	Порядок розрахунку	20__ р.	20__ р.	Відх.
Коефіцієнт заборгованості	$\frac{\text{Позичковий капітал}}{\text{Власний капітал}}$			
Коефіцієнт незалежності	$\frac{\text{Власний капітал}}{\text{Валюта балансу}}$			
Чиста заборгованість (нетто)	Позичковий капітал – – поточні активи			
Оцінка виконання правила вертикальної структури капіталу (виконується / не виконується)	–			

Інформаційне забезпечення змісту та розрахунку показників, наведених в табл. 8 – 10, подано в табл. 11.

Таблиця 11

Інформаційне забезпечення показників, що використовується для оцінювання дотримання правил фінансування підприємства

Показник	Інформаційне забезпечення, форма № 1
Довгострокові активи	р. 1095 + р.1200
Довгострокові пасиви	р. 1495 + р. 1595 р. + р.1700
Короткострокові активи	р. 1195
Короткостроковий капітал	р. 1695
Власний капітал	р. 1495
Довгострокові позики	р. 1595
Необоротні активи	р. 1095
Довгострокові оборотні активи	р.1100 + р.1110 + р. 1190
Позичковий капітал	р.1595 + р. 1695
Поточні активи	р. 1195

Контрольні запитання для самодіагностики

1. Охарактеризуйте складові власного капіталу підприємства.
2. Які функції виконує статутний капітал підприємства?
3. У чому полягає економічний зміст санації балансу та призначення санаційного прибутку?
4. Коли виникають передумови для зменшення статутного капіталу підприємств?
5. У чому полягають основні цілі зменшення статутного капіталу?
6. Охарактеризуйте методи зменшення статутного капіталу.
7. Що таке "деномінація" та "конверсія" акцій?
8. Розкрийте зміст поняття "реструктуризація підприємства".
9. Визначте класифікаційні ознаки реструктуризації.
10. Коротко охарактеризуйте види реструктуризації підприємства.
11. У чому полягає спрямованість санаційної реструктуризації?
12. Охарактеризуйте етапи проведення реструктуризації.
13. У чому полягають особливості реорганізації, спрямованої на укрупнення підприємств?
14. У чому полягають особливості реорганізації, спрямованої на розукрупнення підприємств?
15. Охарактеризуйте перетворення як особливий вид реорганізації підприємств.

Література: основна [1; 6; 7]; додаткова [9; 12; 13; 19; 20; 29; 32].

Тестові завдання для самоперевірки

1. Санаційний прибуток є:
 - а) прогнозованим прибутком, який підприємство планує одержати після успішного завершення санації;
 - б) різницею між витратами на проведення санації та одержаною виручкою після фінансового оздоровлення;
 - в) різницею між прибутком підприємства після його санації та прибутком (збитком) до проведення санаційних заходів;
 - г) емісійний дохід у вигляді дизажію;
 - д) прибуток, який підприємство одержує в результаті списання частини кредиторської заборгованості.

2. Основними цілями зменшення статутного капіталу є:

- а) одержання санаційного прибутку;
- б) підвищення платоспроможності підприємства;
- в) збільшення номінальної вартості корпоративних прав;
- г) підвищення ринкової вартості корпоративних прав;
- д) санація балансу.

3. Двоступінчаста санація полягає у:

- а) зменшенні статутного капіталу підприємства з його подальшим збільшенням;
- б) зменшенні номінальної вартості статутного капіталу (акцій) або в безповоротній фінансовій допомозі власників;
- в) збільшенні статутного капіталу збільшенням номінальної вартості акцій;
- г) випуску облігацій з їхнім подальшим обміном на звичайні акції;
- д) комбінації різних форм збільшення статутного капіталу.

4. Альтернативна санація передбачає:

- а) альтернативний вибір фінансових джерел санації між власними та залученими;
- б) комбінацію зменшення та збільшення статутного капіталу підприємства;
- в) зменшення номінальної вартості статутного капіталу (акцій) або безповоротну фінансову допомогу власників;
- г) випуск облігацій конверсійної позики;
- д) трансформацію боргу у власність.

5. Фінансова участь кредиторів у санації боржників може набирати таких форм:

- а) реструктуризації наявної заборгованості;
- б) альтернативної санації;
- в) зменшення або списання заборгованості;
- г) надання санаційних кредитів;
- д) конверсії власності в борг.

Тема 11. Економіко-правові аспекти санації, банкрутства та ліквідації підприємства

Кейс на тему "Побудова структурно-логічної схеми Закону України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом"

Законодавча база функціонування інституту банкрутства повинна мати високий рівень адаптації до умов функціонування суб'єктів господарювання, що постійно змінюються. Це, у свою чергу, зумовлює необхідність постійного вдосконалення чинного законодавства з метою забезпечення конкурентоспроможності як національної економіки загалом, так і окремих суб'єктів господарювання. Україна та інші країни продовжують здійснювати пошук оптимального режиму правового регулювання відносин неспроможності, оскільки раціональне законодавство сприяє економічному розвитку країни.

Законодавство про банкрутство (неспроможність) є необхідним інструментом розвитку економіки, заснованої на конкуренції та безперервних структурних змінах. Воно сприяє вихованню дисципліни і дотриманню правил ділового обігу в галузі фінансового управління, а також призначене для сприяння реструктуризації неефективних підприємств або їхнього цивілізованого виведення з ринку. Отже, законодавство про банкрутство є важливою складовою законодавчої бази ринкової економіки або економіки, що знаходиться в перехідному періоді, і забезпечує гарантії як місцевим, так й іноземним інвесторам, що в кінцевому підсумку сприяє економічному розвитку країни. У кожній країні законодавча база функціонування інституту банкрутства розвивається самостійно. Вона містить юридичні засоби регулювання майнових відносин, що виникають між кредиторами та боржником, коли останній не здатний виконати свої майнові зобов'язання за рахунок наявних у нього активів.

Для виконання кейса необхідно ознайомитися та докладно проаналізувати зміст Закону України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом" від 14 травня 1992 року № 2343-XII [33].

Студенту слід:

1) подати основні терміни, що використовуються у наведеному Законі (розділ 1), що визначають осіб, які беруть участь у процедурі банкрутства

і основні дії та заходи, що можуть бути реалізовані у ході провадження справи про банкрутство підприємства:

арбітражний керуючий – фізична особа, призначена господарським судом у встановленому порядку в справі про банкрутство як розпорядник майна, керуючий санацією або ліквідатор з числа осіб, які отримали відповідне свідоцтво та внесені до Єдиного реєстру арбітражних керуючих (розпорядників майна, керуючих санацією, ліквідаторів) України;

банкрутство – визнана господарським судом неспроможність боржника відновити свою платоспроможність за допомогою процедур санації та мирової угоди і погасити встановлені у порядку, визначеному цим Законом, грошові вимоги кредиторів не інакше як через застосування ліквідаційної процедури;

боржник – юридична особа – суб'єкт підприємницької діяльності або фізична особа за зобов'язаннями, які виникли у фізичної особи у зв'язку зі здійсненням нею підприємницької діяльності, неспроможний виконати протягом трьох місяців свої грошові зобов'язання після настання встановленого строку їхнього виконання, які підтверджені судовим рішенням, що набрало законної сили, та постановою про відкриття виконавчого провадження;

кредитор – юридична або фізична особа, а також органи доходів і зборів та інші державні органи, які мають підтверджені у встановленому порядку документами вимоги щодо грошових зобов'язань до боржника; конкурсні кредитори – кредитори за вимогами до боржника, які виникли до порушення провадження у справі про банкрутство і виконання яких не забезпечено заставою майна боржника; поточні кредитори – кредитори за вимогами до боржника, які виникли після порушення провадження у справі про банкрутство; забезпечені кредитори – кредитори, вимоги яких забезпечені заставою майна боржника (майнового поручителя);

неплатоспроможність – неспроможність боржника виконати після настання встановленого строку грошові зобов'язання перед кредиторами не інакше, як через відновлення його платоспроможності;

сторони у справі про банкрутство – конкурсні кредитори (представник комітету кредиторів), боржник (банкрут);

учасники у справі про банкрутство – сторони, забезпечені кредитори, арбітражний керуючий (розпорядник майна, керуючий санацією, ліквідатор), власник майна (орган, уповноважений управляти майном) боржника, державний орган з питань банкрутства, Фонд державного майна

України, представник органу місцевого самоврядування, представник працівників боржника, уповноважена особа засновників (учасників, акціонерів) боржника, а також у випадках, передбачених цим законом, інші особи, які беруть участь у провадженні у справі про банкрутство тощо;

2) скласти структурно-логічну схему, мета якої – розкриття змісту та послідовності реалізації процедури банкрутства суб'єкта господарювання. Схема може бути подана у вигляді однієї деталізованої діаграми або декількох рисунків, кожен з яких відображає перебіг тієї або іншої судової процедури банкрутства. Ступінь деталізації провадження справи щодо банкрутства підприємства у структурно-логічній схемі має бути досить високим. Необхідно вказувати учасників процедури банкрутства, часові рамки реалізації процедур відповідних дій, можливі варіанти розвитку подій тощо.

Так, відповідно до цього закону щодо боржника застосовуються такі судові процедури банкрутства:

- розпорядження майном боржника;
- мирова угода;
- санація (відновлення платоспроможності) боржника;
- ліквідація банкрута.

Результати необхідно подати у вигляді презентації.

Контрольні запитання для самодіагностики

1. Якими нормативно-правовими актами регулюється процес проведення санації підприємства?
2. Охарактеризуйте класифікацію процедур санації підприємств у правовому полі України.
3. У чому полягають мета та функції законодавства про банкрутство?
4. Перерахуйте суб'єкти процесу банкрутства.
5. Які підстави можуть слугувати для порушення справи щодо банкрутства підприємства?
6. Перерахуйте основні процедури в межах справи щодо банкрутства підприємств.
7. У чому полягають основні відмінності між судовою та досудовою санацією, які встановлені законодавчо?
8. Визначте підстави для проведення санації підприємства у судовому порядку, порядок і строки її здійснення.

Література: основна [2; 3; 5; 6]; додаткова [33; 34].

Тестові завдання для самоперевірки

1. Справа про банкрутство підприємства може бути порушена, якщо:
 - а) надійшла письмова заява будь-кого з кредиторів боржника;
 - б) надійшла письмова заява потенційного санатора;
 - в) надійшла письмова заява боржника стосовно його фінансової неспроможності або загрози такої неспроможності;
 - г) боржник не визнає претензії про відшкодування заборгованості;
 - д) боржник не повернув банківський кредит в обумовлений термін.

2. До боржника господарський суд може:
 - а) застосувати реорганізаційні (санаційні) процедури;
 - б) здійснити ліквідаційні процедури;
 - в) укласти мирову угоду;
 - г) внести його до реєстру неплатоспроможних підприємств;
 - д) оголосити підприємство неплатоспроможним.

3. Боржник може звернутися до суду з власної ініціативи з заявою про порушення справи про своє банкрутство у таких випадках:
 - а) якщо задоволення вимог одного або кількох кредиторів призведе до неможливості виконання грошових зобов'язань перед іншими кредиторами;
 - б) якщо податкові органи припинили операції за всіма банківськими рахунками боржника;
 - в) якщо в разі його ліквідації не у зв'язку з процедурою банкрутства він не має можливості задовольнити грошові вимоги кредиторів у повному обсязі;
 - г) після того, як розрахунковий документ щодо стягнення заборгованості з боржника вміщено в картотеку;
 - д) за наявності ефективної концепції санації та відсутності необхідного часу для її реалізації.

4. Мирова угода в процесі провадження справи про банкрутство є:
 - а) угодою між боржником і санатором про переведення боргу;
 - б) угодою між боржником і кредиторами щодо відстрочення сплати належних кредиторам боргів;

в) угодою між санатором та господарським судом про проведення фінансового оздоровлення боржника;

г) угодою між санаторами щодо розподілу їхніх прав і обов'язків у процесі санації фінансово неспроможного підприємства;

д) угодою між боржником і господарським судом про відстрочення початку провадження справи про банкрутство.

5. Підставою для звернення з заявою про порушення справи про банкрутство боржника може бути:

а) неплатоспроможність боржника;

б) збитковість боржника протягом трьох останніх звітних років;

в) загроза неплатоспроможності;

г) перевищення заборгованості над сумою власного капіталу;

д) падіння ринкового курсу акцій підприємства нижче від їхньої номінальної вартості.

Рекомендована література

Основна

1. Бланк И. А. Антикризисное финансовое управление предприятием / И. А. Бланк. – Киев : Эльга, Ника-Центр, 2006. – 672 с.

2. Боронос В. Г. Управління фінансовою санацією підприємств : навч. посіб. / В. Г. Боронос, І. Й. Плікус, І. М. Кобушко. – Суми : Вид-во СумДУ, 2010. – 437 с.

3. Онисько С. М. Фінансова санація і банкрутство підприємств : підручник / С. М. Онисько. – 2-ге вид., випр. і доп. – Львів : "Магнолія 2006", 2008. – 268 с.

4. Проноза П. В. Патологические кризисные процессы в экономике Украины : монография / П. В. Проноза. – Харьков : ИД "ИНЖЭК", 2014. – 208 с.

5. Радзивілюк В. В. Судова процедура санації : навч. посіб. / В. В. Радзивілюк. – Київ : Атака, 2005. – 116 с.

6. Раєвнева О. В. Санаційна стратегія промислового підприємства: механізм формування та моделі реалізації : монографія / О. В. Раєвнева, М. М. Берест. – Харків : ВД "ИНЖЕК", 2012. – 344 с.

7. Терещенко О. О. Управління фінансовою санацією підприємств : підручник / О. О. Терещенко. – Київ : КНЕУ, 2006. – 552 с.

8. Управління фінансовою санацією підприємства: підручник / Т. А. Говорушко, І. В. Дем'яненко, К. В. Багацька [та ін.] ; за заг. ред. Т. А. Говорушко. – Київ : Центр учбової літератури, 2013. – 400 с.

Додаткова

9. Аистова М. Д. Реструктуризация предприятий: вопросы управления. Стратегии, координация структурных параметров, снижение сопротивления преобразованиям / М. Д. Аистова. – Москва : Альпина Паблицер, 2002. – 287 с.

10. Барановський О. І. Сутність і різновиди фінансових криз / О. І. Барановський // Фінанси України. – № 5. – 2009. – С. 3–20.

11. Баринов В. А. Антикризисное управление / В. А. Баринов. – Москва : ИД "ФБК-ПРЕСС", 2002. – 364 с.

12. Бланк И. А. Финансовый менеджмент : учебный курс / И. А. Бланк. – 2-е изд., перераб. и доп. – Киев : Эльга: Ника-Центр, 2004. – 656 с.
13. Бригхэм Ю. Финансовый менеджмент. Экспресс-курс / Ю. Бригхэм, Дж. Хьюстон ; пер. с англ. – 4-е изд. – Санкт-Петербург : Питер, 2007. – 544 с.
14. Бураковський І. В. Глобальна фінансова криза: уроки для світу та України / І. В. Бураковський, О. Плотніков. – Харків : Фоліо, 2009. – 299 с.
15. Гайдуков С. В. Модель відновлення платоспроможності підприємств / С. В. Гайдуков. – Харків : Екограф, 2004. – 36 с.
16. Грищенко О. В. Класифікація кризових явищ в економіці та місце в них промислових криз / О. В. Грищенко, П. В. Проноза // Бізнес Інформ. – № 12. – С. 49–53.
17. Кизим М. О. Аналіз причин економічної кризи в Україні / М. О. Кизим, О. В. Доровський, П. В. Проноза // Соціально-економічний розвиток України та її регіонів: проблеми науки та практики : тези доповідей міжнародної науково-практичної конференції 27 – 28 травня 2010 р. – Харків : ФОП Александрова К. М. ; ВД "ІНЖЕК", 2010. – С. 72–76.
18. Киндлбергер Ч. Мировые финансовые кризисы. Мании, паники и крахи / Ч. Киндлбергер, Р. Алибер ; пер. с англ. – Санкт-Петербург : Питер, 2010. – 544 с.
19. Колисник М. Финансы. Стратегии, с которыми побеждают / М. Колисник. – Киев : Издательский Дом "Максимум", 2006. – 332 с.
20. Корнєєв В. В. Антикризіві інструменти фінансової стабілізації // Глобальна економічна криза 2008 – 2010 років: світовий досвід та шляхи подолання в Україні : монографія / В. В. Корнєєв. – Донецьк : Юго-Восток, 2010. – С. 120–139.
21. Крутик А. Б. Антикризисный менеджмент / А. Б. Крутик, А. И. Муравьев. – Санкт-Петербург : Питер, 2001. – 432 с.
22. Лігоненко Л. О. Антикризове управління підприємством: теоретико-методологічні засади та практичний інструментарій / Л. О. Лігоненко. – Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2001. – 580 с.
23. Мазурова И. И. Методы оценки вероятности банкротства предприятия : учеб. пособ. / И. И. Мазурова, Н. П. Белозерова, Т. М. Леонова и др. – Санкт-Петербург : Изд-во СПбГУЭФ, 2012. – 53 с.
24. Механизмы и модели управления кризисными ситуациями : монография / под ред. Т. С. Клебановой. – Харьков : ИД "ИНЖЭК", 2007. – 200 с.

25. Молдин Д. Конец долгового суперцикла и его последствия / Д. Молдин, Д. Теппер ; пер. с англ. – Москва : Манн, Иванов и Форбер, 2013. – 352 с.

26. Пономаренко В. С. Механізм санаційного управління підприємством: засади формування та моделі реалізації : монографія / В. С. Пономаренко, О. В. Раєвнєва, С. О. Степуріна. – Харків : ВД "ИНЖЕК", 2009. – 304 с.

27. Світогосподарська диспропорційність: особливості, тенденції, вплив на економіку України: наук. доп. / за ред. Л. В. Шинкарук ; НАН України, Ін-т екон. та прогнозув. – Київ : 2012. – 152 с.

28. Социально-экономическое развитие Украины и ее регионов: проблемы науки и практики : монография / под ред. В. С. Пономаренко, Н. А. Кизима, Е. В. Раевневой. – Харьков : ИД "ИНЖЭК", 2012. – 376 с.

29. Терещенко О. О. Антикризове фінансове управління на підприємстві : монографія / О. О. Терещенко. – 2-ге вид., без змін – Київ : КНЕУ, 2006. – 268 с.

30. Хаустова В. Є. Теоретичні аспекти виникнення та розвитку кризових явищ в економіці / В. Є. Хаустова, П. В. Проноза // Проблеми економіки. – № 4. – 2011. – С. 13–23.

31. Хейфец Б. А. Глобальные дисбалансы и реформа мировой валютно-финансовой системы государства / Б. А. Хейфец // Деньги и кредиты. – № 7. – 2012. – С. 48–56.

32. Detection of financial risks at macro-, mezzo and microlevels of economy / I. V. Zhuravlyova, M. M. Berest, O. P. Poltina, S. V. Lelyuk // Economic Annals. – XXI. – 2017. – № 165 (5–6). P. 31–35.

Інформаційні ресурси

33. Банкротство и ликвидация предприятий [Електронний ресурс] // ЛігаБізнесІнформ. Українська мережа ділової інформації. – Режим доступу : <http://http://search.ligazakon.ua/search/business/bankrupt>.

34. Закон України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом" від 14.05.1992 р. № 2343-XII зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс] // Законодавство України. – Режим доступу : www.rada.gov.ua.

35. Методичні рекомендації по виявленню ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій по приховуванню банкрутства, фіктивного банкрутства або доведення до банкрутства [Електронний ресурс] : Наказ Міністерства економіки України від 19.01.2006 р. № 14. – Режим доступу : www.rada.gov.ua.

36. Положення про порядок здійснення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації, затверджені наказом Міністерства фінансів України та Фонду Державного майна України від 26.01.2001 р. № 49/121 і зареєстровані в Міністерстві юстиції України від 08.02.2001 р. за № 121/5312 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.rada.gov.ua.

37. Сайт Державної служби статистики України. – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua.

38. Сайт Міністерства економіки України. – Режим доступу : www.me.gov.ua.

39. Сайт Міністерства фінансів України. – Режим доступу : www.minfin.gov.ua.

40. Сайт Національного банку України. – Режим доступу : www.bank.gov.ua.

41. Сайт проєкта "Ведення бізнесу". – Режим доступу : www.doingbusiness.org.

42. Система розкриття інформації на фондовому ринку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.smida.gov.ua.

Зміст

Вступ.....	3
Змістовий модуль 1. Антикризова фінансова діагностика	5
Тема 1. Предмет, об'єкт і завдання антикризової фінансової діагностики	5
Тема 2. Теорія зародження і розвитку кризових процесів у світовій економіці	5
Тема 3. Методи діагностики стану реального сектора економіки країни.....	6
Тема 4. Поняття "дисбаланс", "диспропорція" та "пузир" в економіці та класифікація їх видів	8
Тема 5. Побудова системи раннього розпізнавання зародження і розвитку патологічних кризових процесів у реальному секторі економіки країни.....	9
Тема 6. Моделювання сценаріїв розвитку патологічних кризових процесів	11
Змістовий модуль 2. Управління фінансовою санацією підприємств	12
Тема 7. Фінансова санація підприємства, її економічний зміст та порядок проведення.....	12
Тема 8. Санаційний контролінг та аудит.....	14
Тема 9. Санація балансу.	
Тема 10. Реструктуризація підприємства	29
Тема 11. Економіко-правові аспекти санації, банкрутства та ліквідації підприємства.....	36
Рекомендована література.....	41
Основна	41
Додаткова	41
Інформаційні ресурси	43

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ САНАЦІЄЮ ТА АНТИКРИЗОВА ФІНАНСОВА ДІАГНОСТИКА

**Методичні рекомендації
до самостійної роботи студентів
спеціальності 072 "Фінанси,
банківська справа та страхування"
другого (магістерського) рівня**

Самостійне електронне текстове мережеве видання

Укладачі: **Берест** Марина Миколаївна
Полтініна Ольга Павлівна

Відповідальний за видання *І. В. Журавльова*

Редактор *А. С. Ширініна*

Коректор *А. С. Ширініна*

План 2019 р. Поз. № 34 ЕВ. Обсяг 46 с.

Видавець і виготовлювач – ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 61166, м. Харків, просп. Науки, 9-А

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру
ДК № 4853 від 20.02.2015 р.*